WIKIPEDIA

Livisk

«Livisk» kan også referere til livere.

Livisk (livisk: *līvõ kēļ* eller *rāndakēļ*) er et utdødd østersjøfinsk språk. Sammen med estisk, sørestisk og votisk utgjør livisk den sørlige undergruppen av østersjøfinske språk. I videre forstand er det også beslektet med nordlige østersjøfinske språk, som omfatter finsk, meänkieli, kvensk, ingrisk, karelsk og vepsisk. Av alle de nevnte språk er sørestisk det som er mest beslektet med livisk.

Livisk var språket til den etniske gruppen livere i den historiske regionen Livland i dagens Latvia. I tidens løp ble livisk influert av latvisk, som er et baltisk og et indoeuropeisk språk. Livisk tilhørte den uralske språkfamilie og var derfor likevel ikke forståelig for latviere. Det var to dialekter av livisk: Østlivisk døde ut først, mens vestlivisk døde ut i 2013. Den siste som hadde livisk som morsmål, Grizelda Kristiņa, døde den 2. juni 2013. Samtidig var det rundt 40 personer som hadde livisk som andrespråk.

Livisk er også et skriftspråk som bruker en blanding av latvisk og estisk ortografi.

Livisk

līvõ kēļ og rāndakēļ

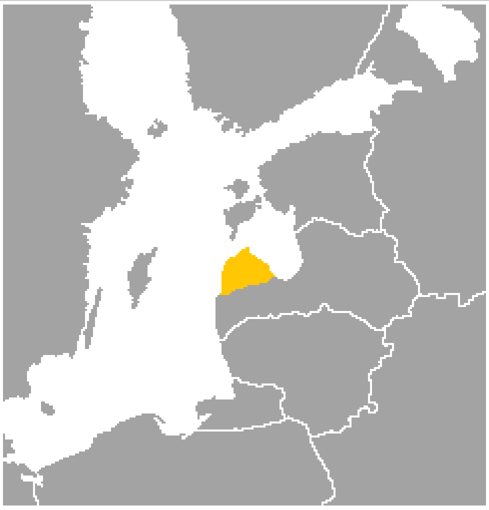

Brukt i	Latvia (den historiske regionen Livland)
Antall brukere	Ukjent, siste morsmålsbruker døde 2. juni 2013.[1]
Lingvistisk klassifikasjon	Uralsk Finsk-ugrisk Finsk-samisk Østersjøfinsk **Livisk**
Skriftsystem	Det latinske alfabetet

Språkkoder

ISO 639-1	–
ISO 639-2	`fiu`
ISO 639-3	`liv`

Portal: Språk

Innhold

Historie
Alfabet
Grammatikk
Gloser
  Tall
Referanser
Litteratur

Historie

Livland nordøst i Latvia og sør i Estland var opprinnelig befolket av livere og har fått navn etter dem. Her døde livisk ut allerede på 1800-tallet, men språket levde videre lengst nord på halvøya i Kurland, nordvest i Latvia. Der ble det holdt i hevd i åtte landsbyer på vestkysten. Etter andre verdenskrig gikk den tradisjonelle levemåten deres i oppløsing. Mange livere flyttet til Riga, og dette hemmet bruken av språket.

Første gangen livisk ble samlet og gitt ut var i 1863, Matteusevangeliet ble gitt ut på både den østre og den vestre dialekten. Tallet på trykksaker på livisk er bare et par dusin. I tillegg til religiøs litteratur har man lagd kalendre, diktsamlinger og lesebøker. *Livli*, et månedstidsskrift, kom ut mellom 1931 og 1939.[2]

Selv om livisk i dag nesten er forsvunnet, finner man likevel spor av det i det latviske språket.

I 2003 ble det talt av en håndfull livere i Latvia. Livisk regnes som sterkt utrydningstruet, men det arbeides med å berge språket.

Etter andre verdenskrig er språket blitt mindre og mindre brukt. Tallet på de som kan snakke språket er mellom 150 og 1.500, men et fåtall av disse bruker språket daglig. Ethnologue rapporterer at 35 mennesker snakker språket, og bare ti av de flytende.[3] Den siste som snakket livisk som morsmål døde 28. februar 2009.

Alfabet

Det liviske alfabetet er som følger:

Majuskler:

A Ā Ä Ǟ B D Ḑ E Ē F G H I Ī J K L Ļ M N Ņ O Ō Ȯ Ȱ Õ Ȭ P R Ŗ S Š T Ţ U Ū V Z Ž

Minuskler:

a ā ä ǟ b d ḑ e ē f g h i ī j k l ļ m n ņ o ō ȯ ȱ õ ȭ p r ŗ s š t ţ u ū v z ž

Grammatikk

Livisk har 13 kasus, de grammatiske nominativ, genitiv, partitiv og dativ, lokalkasusene illativ (inn i), inessiv (inni), elativ (ut av), allativ (bort til), adessiv (på, ved), ablativ (frå), og de marginale kasusene translativ (over til) og abessiv (uten). Livisk har ikke possessivsuffiks. Verbene blir bøyd i 3 personer og 2 tall. Som i andre uralske språk er negasjonen et verb, men livisk skiller seg fra de andre østersjøfinske språkene ved at det i visse tilfeller er person- og numeruskongruens både på negasjonsverbet og på hovedverbet. Livisk er også kjent for et fonetisk fenomen som minner om det danske stød.[4]

Gloser

Noen vanlige norske ord og uttrykk med livisk oversettelse:

Hei! – Tēriņtš!
Vel bekomme – Jõvvõ sīemnaigõ!
God morgen! – Jõvā ūomõg! / Jõvvõ ūomõgt!
God dag! – Jõvā pǟva! / Jõvvõ päuvõ!
Takk! – Tienū!
Godt nyttår! – Vȯndzist Ūdāigastõ!

Tall

Legg merke til likheten med finsk, og evt. nordsamisk:

null – kȭlmä
én – ikš
to – kakš
tre – kuolm
fire – nēļa
fem – vīž
seks – kūž
sju – seis
åtte – kōdõks
ni – īdõks
ti – kim

Referanser

1. ^ *Eesti Päevaleht* (http://www.epl.ee/artikkel/460898) «Suri viimane vanema põlve emakeelne liivlane» ('Siste person med livisk som morsmål død'), 4. mars 2009
2. ^ http://www.eki.ee/books/redbook/livonians.shtml
3. ^ http://www.ethnologue.org/show_language.asp?code=LIV
4. ^ jf. Wiik 1989 (se litteraturliste)

Litteratur

- Ariste, Paul: *Keelekontaktid.* Valgus. Tallinn, 1981.
- Kettunen, Lauri: *Untersuchung über die livische Sprache.* Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli Toimetused. Bd 8,3. Tartu, 1925.
- Kettunen, Lauri: Livisches Wörterbuch : mit grammatischer Einleitung. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura, 1938 (1999).
- Laakso, Johanna: *Rückläufiges Wörterbuch des Livischen, anhand des Livischen Wörterbuches von Lauri Kettunen*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae. Bd 5,2. Suomalais-ugrilainen seura, Helsinki 1988. ISBN 951-9403-20-5
- Posti, Lauri: Grundzüge der livischen Lautgeschichte. Helsinki, 1942.
- de Sivers, Fanny: *Parlons live.* Editions l'Harmattan. Paris, 2001. ISBN 2-7475-1337-8
- Sjögren, Johan Andreas: *Livisches Wörterbuch. Livische Grammatik.* Gesammelte Schriften Bd 2. Hrsg. v. F. J. Wiedemann. Imperatorskaja Akademija Nauk. Eggers. St. Petersburg, 1861, 1868; Zentralantiquariat, Leipzig, 1969 (Nachdr.).
- Tveite, Tor: *The case of the object in Livonian : a corpus based study.* Helsinki: Helsingin yliopisto, Suomalais-ugrilainen laitos, 2004.
- Wiik, Kalevi: Liivin katko. Turku: Turun yliopisto, 1989.

Hentet fra «https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Livisk&oldid=19949552»

Denne siden ble sist redigert 23. nov. 2019 kl. 13:16.

Innholdet er tilgjengelig under Creative Commons-lisensen Navngivelse-Del på samme vilkår, men ytterligere betingelser kan gjelde. Se bruksvilkårene for detaljer.